

1014

A Magyar Hírlap hétvégi melléklete
2017. október 14.
Szerkesztette: Petán Péter
Művészeti vezető: Salát Zalán Péter

a F ő k u r u c

Ady Endre: Sípja régi babonának

(Bujdosó magyar énekli)

Kernstok Károlynak, baráti szeretettel

*Csak magamban sírom sorsod,
Vérem népe, magyar népem,
Sátor-sarkon bort nyakalva
Koldus-vásár közepében,
Már menőben bús világgá,
Fáradt lábbal útrakészen.*

*Körös-körül kavarognak
Béna árnyak, rongyos árnyak,
Nótát sipol a fülemben
Sípja régi babonának,
Édes népem, szól a sípszó,
Sohse lesz jól, sohse látlak.*

*Szól a sípszó: átkozott nép,
Ne hagyja az Úr veretlen,
Uralkodást magán nem tűr
S szabadságra érdemetlen,
Ha bosszút áll, gyáva, lankadt
S ha kegyet ad, rossz, kegyetlen.*

*Üzenhettek már utánam
Kézsmárk hegye, Majtény síkja,
Határ-szélén botot vágok,
Vérem többé sohse issza
Vesztett népem veszett földje:
Sohse nézek többet vissza.*

Visszatérés Késmárkra

**„Elnémultál, áldott fejedelem Izmitben, virághantos nyugóhelyeden,
miként elnémult nagy utódod Rodostóban”**

Thököly újratemetése

Gróf Thököly Imre 1657. szeptember 25-én született Késmárkon, és aránylag fiatalon, negyvennyolc éves korában hunyt el Kis-Ázsiában, Nikomédiában, amely ma Izmit. Születésének háromszázhatvanadik évfordulóját ünnepeljük. Ez indított bennünket arra, hogy sírjának felkutatására, illetve II. Rákóczi Ferenc és bujdosó társai hamvainak hazaszállítására emlékezzünk.

Thököly felvidéki nagybirtokos család sarja. Atyja, Thököly István belekeveredett a Wesselenyi-összeesküvésbe, ezért a császáriak ostrom alá vették várát. Az akkor még csak tizenhárom éves Imrét sikerült kimenekíteni Likava várából, és Erdélyben lelt menedéket. A török védelme alá menekült bujdosókhoz 1677-ben csatlakozott, akik 1680-ban vezérrüké választották. Feleségül vette 1682-ben a nála idősebb Zrínyi Ilonát, I. Rákóczi Ferenc özvegyét, s ezzel szabadságharca szolgálatába állította a hatalmas Rákóczi-vagyont is. Füleken 1662. szeptember 16-án, török segítséggel Felső-Magyarország fejedelem lett.

Kara Musztafa nagyvezír oldalán részt vett az 1683. évi, Bécs elleni támadásban, ekkor egész Magyarország meghódolt neki. A török sereg veresége után hívei sorra elpártoltak tőle, s csatlakoztak a török ellen harcoló keresztény seregekhez, magát Thökölyt pedig a váradi pasa vetette fogságba. Ezt az elhibázott lépést a szultán hamar helyrehozta ugyan, és visszahelyezte hívét korábbi méltóságába.

Thököly bukása azonban visszafordíthatatlan volt. Csak felesége tartott ki mellette. Thököly – török, tatár, kuruc és havasalföldi seregek élén – 1690-ben még fényes diadalt aratott Zernyestnél, és Erdély fejedelmévé választották. Az év végére azonban végleg kiszorult Erdélyből is, az ekkor foglyul ejtett császári generálisért cserébe viszont elbocsátották bécsi fogságából feleségét, aki csatlakozott hozzá törökországi száműzetésében. Életük utolsó éveit a Porta védelme alatt töltötték Nikomédiában. Thököly még megérhette mostohafia, II. Rákóczi Ferenc szabadságharcát, de az akkori politikai helyzet mellett betegsége és halála megakadályozta, hogy csatlakozzék hozzá.

*

Thaly Kálmán (1839–1909) történész és politikus 1862-től kezdődően különböző napilapok, majd pedig az 1867-től megjelenő Századok, a Magyar Történelmi Társulat folyóirata hasábjain II. Rákóczi Ferenc, majd az 1870-es évektől az emigráns társak temetésének körülményeiről, a síremlékekről cikkek sorozatát jelentette meg, és folyamatosan szorgalmazta hamvaik hazahozatalát.

Az immár másodízben Konstantinápolyban tartózkodó Thaly társával, Fraknói Vilmos (1843–1924) történétíró, kanonok, címzetes püspökkel a Szent Benedek-templom kápolnájában 1889. október 7-én megtalálta és felbontotta Rákóczi és Zrínyi Ilona sértetlen sírját. Thaly azonban a lazaristák missziójának rendfőnökével, Francois Lobryval kötött szóbeli megegyezés értelmében több mint két évig hallgatott a felfedezésről, és csak 1892. május 15-én számolt be róla a Magyar Történelmi Társulat negyedszázados emlékünnepe. Az 1893-ban kiadott munkájában részletesen leírta kutatásait. A fejedelem és

emigráns társai földi maradványainak hazaszállítását élete végső céljának tekintette.

Meglehetősen kiéleződött a belpolitikai helyzet 1904 tavaszára az országban. Az udvar a katonai újonclétszám felemelését követelte, az ellenzék viszont késhegyig menő harcot vívott ennek megvalósítása ellen. Az ellenzéki Függetlenségi Párt – igazi tömegbázis híján – a parlamenti obstrukciót alkalmazta, időközben pedig az országos vasutassztrájk válósággal megbénította egész Magyarországot. Tisza István miniszterelnök házszabály-módosítással próbálta a parlamenti obstrukciót letörni, ám úgy tűnt, próbálkozása sikertelen lesz. A Ház március 10-i ülésén azonban – látszólag váratlanul – a parlament talán legnagyobb hangú ellenzéki szónoka, a Függetlenségi Párt alelnöke, Thaly Kálmán felállt, békejobbot nyújtott a miniszterelnöknek, és pártja nevében pártközi megállapodást javasolt. A váratlan és hatásos jelenet egyszerűen békét teremtett.

Thököly Imre gróf, felső-magyarországi és erdélyi fejedelem
(1657–1705) álló képmása, rézmetszet, 1682
Forrás: CULTiRiS/Országos Széchényi Könyvtár

„Kétszáz éves síri álmód után nemzetednek feltámadva, Te nagy hontalan száműzött, Isten hozott újra szeretett hazád földén”

Thököly újratemetése

Folytatás a III. oldalról

De Rákócziék esetében a politika közbeszólt: a rengeteg parlamenti felszólalás után, amely a hazahozatalt sürgette, az idő múlásával a Függetlenségi Párt megszüntette az obstrukciós „hisztit”, úgy is mondhatjuk, hogy „lefeküdt” a királynak, és megnyílt az út Rákóczi és társai állami újratemetéséhez.

– *Mi Thököly Imre megítélése ma? Egyáltalán tudják-e, hogy ki volt? Egy átlagos húszéves fiatal hogyan vélekedik róla?*

– Azt mondja esetleg, hogy rablóvezér volt... Nem vagyok szakértő ebben a kérdésben, de kétségtelen, hogy Thököly kényszerpályán mozgott. Belekerült a Rákóczi-vagyonba, valamennyire használta is, de nem volt igazán potens ahhoz, hogy akár a Habsburgokkal, akár a törökökkel szemben érdemlegesen lépjen fel. Rákóczinak Kassán sokkal erőteljesebb a tisztelete. A két személyt az utókor szemében nem lehet egy napon emleget-

ni. Rákóczival sokan foglalkoztak, Thökölyvel nem. Az Országos Levéltár Bécsi kapu téri palotájának második emeletén van egy Dudits Andor-festmény. Rodostó a címe. A képen Rákóczi fiatal fiú, Mikes Kelemen felolvas a leveleiből, aki láthatóan öregebb, mint Rákóczi, a valóságban tizenöt évvel fiatalabb volt. Az előtérben bal oldalt ott van Zrínyi Ilona és Thököly Imre, mintha együtt lettek volna Rodostóban.

– *Mit akar ezzel mondani?*

– A festmény Trianon után készült. Thököly megítélése ekkor sokkal pozitívabb volt, mint napjainkban. A fiatalokat nem érdekli, az idősebbek sem tudják, ki volt. A szlovákoknak pedig – senki. A hagyomány nem azt jelenti, hogy az élők halottak, hanem hogy a halottak élnek. Vajon elmondható-e ez Thökölyről?

Kő András

Válogatás Jókai Mór elbeszéléseiből

„Ordíts kapu! kiálts város! Eljött az Úrnak rettenetes napja!”

Székely asszony

(3.)

Nagy sírása hallatszott a székely asszonyoknak a temető-kertben. Egetverő sírás.

Az ősz ember a kriptaajtóban hallván a sírást, kérdé, mily sírás az?

– Elveszett Székelyország, a te fiaid, a te unokáid mind elhullottak. Gábor Áron is elesett, ágyúú is ott veszték mind. A vezér is sebben elhullt.

Az ősz ember ezt hallva, kezeit és világtalan szemeit fölemelé az égre: „én Uram, én Istenem!” kiálta s megszünt világtalan lenni, a mennyei napfény megnyílt lelke előtt. Meghalt.

A székely nők felvevék karjaikba az elhunyt aggot, kinek a veszteség híre élte lángját kioltotta, s bevitték őt karjaikon árván maradt városukba, Sepsiszentgyörgybe.

Mankóval ment közöttük elmélázva a nyomorék, s keserűen mondogatta magában:

– Miért nem lehettem én ott? Miért nem veszhettem ott el?

Nem volt már férfi Sepsiszentgyörgyön. A bátrai elhulltak, a gyáváit elhajtották, az utolsót most teszik koporsóba. Az is nyolcvanéves világtalan vak volt.

Csak nők és gyermekek maradtak még a városban.

Özvegy nők és árva gyermekek.

A nyolcvanéves agg koporsója körül ott sírnak az elhagyottak. Isten látja, nem azt a halottat siratják.

Lábtól, a koporsó mellett ül kis számolyon a nyomorék. Arcát tenyerébe rejté. Oly rosszul esett neki hallani, hogy a legutolsó férfi meghalt, őt nem tartja senki annak.

Az asszonyok a koporsó körül álltak, tele van az udvar is, mindenki elmegy nézni a halottat. Az utolsó férfi a koporsóban. Akit a legvénebbek sem ismertek fiatalnak. Aki meghalt szívszakadásban.

Rokona volt igen sok, tisztelői mind, akik ismerték, unokái és unokafiai száma egész népet tett már és mindazok, akikkel életében jót tett, kiknek bajában támasza, tanácsadója volt, oly sokan valának... Ezeknek nagy része nincsen mostan itten. Kinn feküsznek a csatamezőn, kinn futnak az elátkozott világban. Annyi unokafíú közül csak az egy nyomorék van jelen és azt senki sem tartja férfinak.

Mindenkinek szerette volt, mindenki halottja most, mindenkinek van benne mit siratni. De senkinek annyi, mint Juditnak, a büszke lelkű nőnek és Dávidnak, a nyomoréknak. És csak ők ketten nem sírnak.

Mindkettő feje ég, lángokkal háborog. A tűzhányó hegy oldalából nem fakad patak. Szemeikből könnyek helyett tán inkább szikrák hullanának.

Judit félrehíja a nyomorékot a nősírás közül egy mellékszobába.

Összevont karokkal megáll előtte és beszél.

– Dávid! Szépapád kiterítve fekszik, te ott ülsz a ravatal mellett s egy könnyet sem ejtesz, miről gondolkozol?... Egész éj-

jel nem aludtál, hallottalak ágyadban forgolódni, nyöszörgeni, miről gondolkozol?...

A nyomorék lesütötte fejét és hallgatott.

– Dávid, ha te ép, erős férfi volnál, ha neked e mankók helyett kardhoz, szuronyhoz szoktak volna kezeid, Dávid, lesütéd-e fejedet némán, mint most?

A nyomorék felemelte lángoló arcát az asszony tekintetéhez s nagy, fekete szemei oly bátran, oly hősiesen világotlaktak elő, mintha az erős lélek egy pillanatra elfeledte volna lakháza silányságát.

– És te soha sem leszesz boldog, – folytató az asszony. – Terád semmi öröm nem vár az életben. Pedig ki tudja, még meddig élhetsz?... De szólj, ha megjelenne a halál előtted legdicsőbb arcával, ragyogóbban, mint a csatamezőn, s azt mondaná: „vesd el mankóidat, vedd a rombolás szereit kezébe, im én kezébe adom a világból mindazt, amit szerettél, csinálj magadnak koporsót, csinálj magadnak máglyát belőle, hogy mikor meghalsz, ne maradjon itt utánad semmi, amiért visszagondolj a más világról a földre...”

– Nem értelek.

– Nem akarsz talán... Csak mégis szép az élet ugye? Még a rongyok között, a gyalázat szennyében, a nyomorék testében is szép az élet... Még a mankóért sem kellenek cserébe a szárnyak...

– Ó, ne mondd. Hányszor adtam volna oda a megutált életet az irigylett halálért, – szólt a nyomorék s halkán tevő utána: a dicső halálért.

– S kinek volna dicsőbb halála, mint neked! Egy csatatér felett, hol az elemek maguk is csatáznak, magasan a harckiáltás közepében ott állnál, vérontó angyalául a halálnak, érchanon hirdetve halálos ellenállást mindennek, aki él, s mikor már mindenki elhanyaglott, mikor nincs, aki segítsen többé, kiragadnád az ellen kezéből a biztos győzedelmet, s magaddal vinnéd azt hősiesen meghalni nem a sírba, hanem föl az égre.

– Ó, tehetném bár! – sóhajtja fel a nyomorék. – De mi az én hangom? Mik az én karjaim? Szavam nem hallatszik a harcban. Kezem a győzelmet el nem veszi senkitől.

– Figyelj reám. A győztesek ma vagy holnap városunkba jönnek. De nem leszen itt megpihenésük, nem vár rájuk öröm, nem nyugalom. A házak be lesznek előttük zárva. A fegyverre fegyver lesz a válasz, s ha Sepsiszentgyörgy férfiai el tudtak esni városuk védelmében, asszonyaik nem lesznek hozzájuk méltatlanok. Mi elveszünk, a nőkar gyenge, bár a szív erősebb. Sem fegyverünk, sem erőnk ellenállani, csak akaratumk. A cél ügysem a győzelem, hanem a becsületes halál. Te fel fogsz menni a toronyba. Midőn messziről meglátod jönni az ellenséget, a harangot meghúzdod, mi akkor a halottat elvisszük temetni. Sírjánál bevárjuk a nem szeretett vendégeket, s ha erővel akarnak bejönni, akkor faj nekünk. Minden házat külön

fogunk védeni. A kétségbeesés megtanít bennünket harcolni, s ha erőt akarna venni a gyöngye szíveken a félelem, a csüggettség, hallani fogjuk a toronyból a te harangod ércszavait, s új erő fog szállni kebleinkbe. Verni fogod a harangot, míg a csata erőt nem vesz. Akkor találsz ott egy fülkében előre elkészített szurokkoszorúkat, azokat meggyújtod, s ha látod, hogy az ellenség elfoglalta a várost, lehányod azokat a házak tetejére, s visszafoglalod a várost tőle s szikrák özönében, füstnek fellegeben fölviszed magaddal a magas mennyországba.

A nyomorék mindig lázasabb reszketéssel hallgatta a rettenetes némbor szavait, az utolsó szavaknál kiejté kezéből mankóit, s odarogyott a nő lábaihoz és annak térdeit átölelte és rebegett valami érthetetlen szókat, de ragyogó szemeiből olvasni lehet, hogy lelke már repülni készül a halál képe felé.

– Lesz-e bátorságod?

– Ó, örülni, vigadni fogok! Nem leszek béna, nem leszek nyomorék, hős fogok lenni. Rám gyűjtöm a toronytetőt, úgy fogom húzni a harangot, s mikor már lángolni fog körül a város, még akkor is verni fogom a tüzes, izzó harangot és énekelni, míg a láng meg nem emészt: „szolgáidnak testek, akik megölettek, adattak a hollóknak!” – Ordíts kapu! kiálts város! Eljött az Úrnak rettenetes napja!...

És a nyomorék alakja, mintegy szent konvulzióban elkezdte erőszakosan reszketni, száraz, elfonnyadt karjai kiterjesztett kezeikkel az égre voltak emelve. Térden állt, mert mankóit elleté. Úgy nézett ki, mintha buzgó megdicsőülésben ihletten imádkoznék.

– Jer velem, – szólt az asszony, felemelve őt a földről. Dávid felvette mankóit, s oly sietve, oly élénken haladott az asszony mellett, mintha nem is a földön járna. Mintha a mankók helyett máris szárnyakat viselne.

Hogy átmentek a halottastermen, odalépett szépapjához, megcsókolá annak hideg arcát, hideg kezeit, s magasztos, túlvilági arccal rebege: „látjuk egymást nemsokára”.

Judit meghagyta a nőknek, hogy ott maradjanak, míg ő visszajő, maga elment a nyomorékkal, felvezette őt a toronyba. Eddig nem mutatott erővel ment az fel a meredek lépcsőkövön, a lélek látszott őt vinni.

Judit megcsókolta a szegény béna homlokát, s azzal ott hagyta őt a toronyban.

Dávid kiült a torony ablakába, honnan messzire el lehetne látni, s mikor meglátta Juditot, onnan fölülről utána kiáltott.

A nő feltekintett, a béna kihajlott az ablakból s mankóját leveté.

– Nem lesz rá többé szükségem! Bizonyos akarok róla lenni, hogy a kísértet órájában bátran viselem magamat. Azért magamra zártam a torony ajtaját, a kulcsot íme lehajítom.

S levetette a kulcsot a toronyablakból.

És azután a távolba nézett.

Folytatjuk

1 0 1 4

A Magyar Hírlap hétvégi melléklete